

Ursula von der Leyen
Předsedkyně Evropské komise
European Commission
1049 Bruxelles/Brussel
Belgium

Vážená paní předsedkyně,

cílem politiky soudržnosti je pomáhat méně rozvinutým regionům snižovat ekonomické, sociální a územní nerovnosti.

To je teorie, která i mnohde platí. **Bohužel však nikoli v regionu NUTS II Severozápad České republiky.** Zde naopak politika soudržnosti selhává fatálně. Již 30 let se zde předstírá kohezní pomoc a 30 let se ale realizuje její opak, jakási antikoheze, aby s pomocí evropských prostředků chudí k ještě větší chudobě přišli a bohatí ještě větší prosperity dosáhli. K Severozápadu jako od II. světové války odepsanému regionu se bohužel podobně nově přistupuje i u Fondu pro spravedlivou transformaci (dále jen „FST“), Modernizačního fondu (dále jen „MF“) nebo Národního plánu obnovy (dále jen „NPO“), viz dále.

Vážená paní předsedkyně, selhává-li vláda a úředníci České republiky, kteří opakovaně nepřerozdělují a nepřidělují prostředky EU na základě kohezních principů, selhává bohužel i Evropská komise jako supervizor, když tento způsob nakládání s prostředky evropských daňových poplatníků v České republice dlouhodobě přehlídí a toleruje.

V příloze dopisu zasíláme **o zdecimovaném regionu Severozápad souhrnnou prezentaci**. K datům a indikátorům, které jsou samy o sobě dostatečně vypovídající, dovoluji, prosím Vás, krátké zarámování vybraných kapitol prezentace:

1. Z bohatých Sudet nejchudší region Česka

Severozápadní pohraniční část Sudet, a kdysi mnohonárodnostní oblast Česka, patřila ještě na začátku minulého století k nejprůmyslovějším a nejrozvinutějším oblastem Evropy. Po válce a divokém odsunu původních obyvatel začal úpadek tohoto regionu, který se nikdy nezastavil a pokračuje dodnes. Zatímco ve zbylé části Sudet se podařilo nastartovat dynamický rozvoj, na Severozápadě k transformaci nedošlo a region se postupně stal nejpostiženější oblastí České republiky, s nejvyšší koncentrací chudoby, extremismu a negativních sociopatologických jevů.

2. Koncentrovaný úpadek regionu s 1,5 miliony obyvatel

V HDP na obyvatele vůči průměru ČR se region Severozápad během 30 let úpadku propadl již pod 70 %, a to z původních cca 95 % a to přes tu proklamovanou podporu!

V HDP na obyvatele vůči průměru EU by bylo dokonce vhodnější místo tří rozlišovat přesněji 4 úrovně regionů soudržnosti:

- 1) Prahu, která je na dvojnásobku průměru EU,
- 2) Jihovýchod, Střední Čechy a Jihozápad, které se pohybují kolem 80 % průměru EU,
- 3) Severovýchod, Střední Morava a Moravskoslezsko, které jsou na cca 75 % průměru EU,
- 4) Severozápad, který se svými 64 % nekonverguje už od roku 2007!**

A z těchto 4 úrovní by měla dlouhodobě vycházet EU ve své kohezní politice.

Úpadek Severozápadu se přitom týká všech oblastí, nejen ekonomických, ale i kulturních, sociálních, zdravotních, vzdělávacích, a to ať se podíváme na téměř jakýkoli fenomén či oblast, vykazuje tam Severozápad nejhorší ukazatele, jako je např. u exekucí, nezaměstnanosti, vyloučených lokalit, chudoby, ghett, osobních kankurzů,

zadluženosti, bankrotů, migrace, věku dožití, stavu životního prostředí, kupní síly obyvatelstva, onkologických a civilizačních chorob, potratů, drog, trestné činnosti a mnoha jiného. Na Severozápadě žije např. nejmenší podíl osob z terciálním vzděláním, je zde nejvyšší podíl osob bez dokončeného základního vzdělání, jsou zde opakovaně dosahány výrazně nejhorší výsledky ve vzdělávání, jde sem nejméně výdajů na vědu a výzkum atd. atp. EK jistě disponuje mnoha dalšími srovnávacími daty, na kterých je vidět, jak Severozápad koheze naprosto minula.

3. Koheze naruby a předstírání pomoci

Do takto nejpostiženějšího Severozápadu směřuje paradoxně nejméně prostředků z kohezních fondů EU, které jsou přitom určeny právě na podporu regionů, jako je Severozápad. Bohužel platí pro všechna programová období, že obyvatelé Severozápadu vždy získávají z prostředků EU nejmenší podíl, což je bohužel jedna z příčin zvyšující se nerovnosti a pokračujícího propadu Severozápadu.

V praxi tak sledujeme jakousi parodii na kohezi, kdy stovky miliard korun utracených z kohezních fondů mají pouze ten žalostný výsledek, že úpadek Severozápadu prohlubují. Jak by přitom nemohly mít tento důsledek na svědomí, když je kohezní pomoc přednostně investována v regionech bohatých.

Této „pomoci“ by tak příslušel spíše přívlastek **antikohezní**. Než ale takovou „pomoc“, to raději kohezní fondy úplně zrušit a nechat peníze lidem. Neodebírejme prostředky z chudých regionů, abychom je následně přerozdělovali do regionů bohatých. Jestli takto budeme realizovat i ostatní „politiky“ EU, pak je raději zrušme. Budou stejně neúspěšné. Protože pokud kohezní fondy už 30 let vedou ke zvyšování ekonomické, sociální a územní nerovnosti namísto jejího snižování, bude snad např. Zelená dohoda pro Evropu fungovat, jak se nyní slibuje? Nebo to s ní spíše dopadne stejně, jako se „snižováním“ rozdílů v případě Severozápadu?

4. Výmluvy pokračují – FST, MF, NPO, spolufinancování

„Severozápad jako strukturálně postižený a uhelný region bude mít svůj podíl z Fondu spravedlivé transformace (FST), tak co by chtěl ještě víc?“ Takové věty v ČR slycháváme často. Ale 40 miliard Kč na transformaci tří uhelných krajů v ČR, tj. Ústeckého (cca 16 mld. Kč) a Karlovarského kraje (cca 6 mld. Kč) alias Severozápadu (cca 22 mld. Kč) a kraje Moravskoslezského (cca 18 mld. Kč), s nerovnoměrně nastavenou alokací do těchto tří krajů v rámci FST nemůže nahradit kohezní fondy ve výši cca 500 miliard Kč, které jsou určeny právě pro méně rozvinuté regiony, jako je Severozápad. Z FST půjdou realizovat jen velmi omezená řešení a jen s velmi malým dopadem. FST sám o sobě žádnou transformaci nezajistí a bez doplňující podpory mohutných národních zdrojů zůstane jen symbolickou pomocí. Že se navíc Plán územní spravedlivé transformace připravuje v rychlosti, bez dostatečného zapojení dotčené veřejnosti a bez reálného zapojení krajských zastupitelů, je pak další naprosto nepřijatelná skutečnost.

FST je určen na jiné cíle – na rychlé odstoupení od využívání uhlí!, což se opět dotkne právě popisovaných regionů! FST směřuje na Severozápad především proto, že nyní je cca 40 % elektrické energie a 50 % tepla ČR z uhlí právě z tohoto regionu, kdy většina uhelných dolů, uhelných elektráren a uhelných tepláren je na Severozápadě. Rychlé odstavení uhelného průmyslu přinese do českých postižených regionů další problémy a ještě větší chudobu, protože v pojetí, jak chce transformaci uhelných regionů realizovat vláda ČR, to nemůže nikdy fungovat. Mimo jiné proto, že příspěvek z FST na transformaci je tak malou kapkou v dotačním moři, že zdaleka nedokáže nahradit ani takový objem ekonomiky, který momentálně uhelný průmysl generuje ročně. Na rozdíl od české vlády si je těchto extrémních finančních nároků na transformaci uhelných regionů dobře vědom náš německý soused, který pro transformaci svých německých uhelných regionů plánuje využít v následujících letech až 80 miliard EUR, což je cca 97 % z celkových odhadovaných nákladů. Pouze zbylé 3 % nákladů transformace uhelných regionů v Německu bude v alokované výši 2,254 mld EUR pokrývat FST. Česká vláda naproti tomu nemá na transformaci uhelných regionů ze státní rozpočtu vyčleněnou žádnou zásadnější částku. I z tohoto porovnání vyplývá, že bez mnohanásobně většího příspěvku nemůže být transformace úspěšná, resp. povede k dalšímu úpadku dotčených regionů (FST sám o sobě dokáže pokrýt náklady transformace uhelných regionů v řádu deseti procent).

Potom však ale samozřejmě nemůže být ani řeč o transformaci a beze změny přístupu můžeme očekávat další relativní propady regionu do chudoby.

Podobně to platí pro Modernizační fond (MF). Z něj plánuje největší část (cca 80 %) vláda ČR nasměrovat velkým podnikům. Do uhelných, „energetických“ regionů pak směřují prostředky MF právě proto, že se především zde

ukončuje využívání a spalování uhlí a 2/3 emisí (v zásadě plateb z emisních povolenek) jsou právě z uhelných a strukturálně postižených krajů (MSK, ULK, KVK).

Výstavbu velkých zdrojů elektrické energie prostě povolit jinde je velmi náročné především s ohledem na legislativu a odpor veřejnosti, natož sítě, např. napojení na přenosovou soustavu - síť 400 kV není prakticky jinde proveditelné. Ani MF proto nenahrazuje a z podstaty ani nemůže nahradit kohezní fondy. Prostředky z MF a FST jsou určeny na cíleně vyvolanou mohutnou přestavbu energetiky pro potřeby celé ČR a jako takové jsou proto jen doplňkem k fondům na kohezní politiku.

Zde navíc dochází k situaci, se kterou si nikdo zatím neví rady, a to je neřízeně stoupající cena emisních povolenek. Tento růst cen ještě urychlí odchod od uhlí, ale opět se to negativně dotkne především Severozápadu a povede mimo jiné k rozpadu centrálních zdrojů tepla (CZT), i těch středně velkých, a tím zvýší negativní dopady na životní prostředí - ovzduší (místo jedno CZT budou desítky jednotlivých zdrojů tepla, kdy se tento trend již negativně projevuje na mnohých sídlištích).

Stoupající cena emisní povolenky má negativní dopady hlavně na chudší země a regiony! Cena emisní povolenky je stejná, ale kupní síla ve východních zemích (regionů) proti západním (bohatým) je nesrovnatelná!

Ani v **Národním plánu obnovy** ale nenalezneme jediné opatření zaměřené na podporu zaostávajících regionů. Nebo alespoň snahu nastavení v jeho uplatňování. V NPO absolutně nebyly zohledněny strukturálně postižené regiony/uhelné regiony, zvyšující se regionální rozdíly v České republice a riziko jejich další stagnace růstu a nebyla tak opět reflektována doporučení Rady EU evropského semestru v letech 2019 a 2020 (Country Specific Recommendations, CSR), např. to, aby NPO „řešil riziko, že se v Česku prohlubují rozdíly mezi Karlovarským a Ústeckým krajem a zbytkem země a jasně reagoval na hrozbu narušení procesu konvergence regionu Severozápad, případně dalších méně rozvinutých regionů“. Pro strukturálně postižené, či další jakkoli jinak definované regiony, tak nenacházíme v NPO žádné regionální opatření, čímž vláda vedle Rady EU a EK ignorovala i Usnesení Senátu č. 144 ze dne 17. 03.2021 (viz příloha). Ani NPO tak nepovede k potřebné změně Severozápadu, naopak v mnoha oblastech půjdou investice do bohaté a satureované Prahy, viz např. kapitoly ke zdravotnictví, jakkoli se během pandemie ukázala především nezbytnost posílit kapacity regionálního zdravotnictví!

Jako zcestný, vadný, **antikohezní** a v rozporu s evropskou legislativou je pak i postoj české vlády k povinnému spolufinancování projektů z evropských fondů. Spočívá v záměru dorovnat ze státního rozpočtu příspěvky bohatším regionům tak, aby konečná výše povinného spolufinancování byla u všech příjemců v každém regionu shodná! Dotování projektů z bohatších regionů ze státního rozpočtu tak ještě urychlí a zvýší ekonomické, sociální a územní nerovnosti.

Připomeňme si v této souvislosti, že za Velké hospodářské krize na počátku minulého století byl následkem podobného zvyšování nerovnosti hospodářský rozvrat, druhá světová válka a nástup fašismu a komunismu.

5. Je čas na generální změnu nebo alespoň nepodvádějme

Jestliže argumenty o nepřipravenosti projektů, neschopnosti, o nedostatečné absorpční kapacitě apod. slyšíme v podfinancovaných regionech jako je Severozápad desítky let, **musí být brány jako součástí problému, nikoliv jako stále stejná výmluva**, proč se z fondů EU i státního rozpočtu nepodporují zásadně více projekty v regionu Severozápad.

Region Severozápad potřebuje konečně inteligentní regionální politiku, která zastaví jeho rostoucí zaostávání a začne jeho ekonomické ukazatele a kvalitu života obyvatel přibližovat regionům ostatním.

Senát jako druhá komora Parlamentu ČR již několikrát ve svých usneseních apeloval na vládu, aby problémy strukturálně postižených regionů začala už konečně opravdu řešit a řešení zahrnula do připravovaných programů a opatření, viz v přílohách např. Usnesení č. 418/2018, č. 532/2018, č. 514/2018, č. 158/2019, č. 134/2021 nebo Usnesení z 10. schůze ze dne 29.4.2021. Vše zatím bohužel bezvýsledně.

Bude-li však tato antikohezní politika pokračovat dál, socio-ekonomické rozevírání nůzek může destabilizovat celý demokratický systém, což je již nyní patrné při rozboru „volebních“ dat – neúčast občanů při volbách, extrémní výsledky atp.

Proti dramatickému růstu této ekonomické a sociální nerovnosti Severozápadu, tak považujeme za nutný a již jediné možný záchvat z úrovně Evropské komise.

Vážená paní předsedkyně,

protože česká vláda ignoruje usnesení horní komory Parlamentu ČR, jsme nuceni se obrátit na **Evropskou komisi, která připravuje, přiděluje, monitoruje, kontroluje a vyhodnocuje způsoby nakládání s prostředky evropských daňových poplatníků a sleduje, zda dochází ke snižování ekonomických, sociálních a územních rozdílů, aby této své zodpovědnosti dostála.** Pokud by si ani Evropská komise nedokázala vynutit plnění pravidel a naplňování svých politik a principů kohezní politiky, pak opravdu kohezní fondy a nástroje zrušme, neboť tímto krokem zastavíme další propad regionů jako je Severozápad spíše, než pokračováním stávající „antikohezní“ pomoci.

Pokud bude Evropská komise nekompromisně při schvalování dokumentů předkládaných českou vládou trvat na naplňování principů koheze a vynutí si konečně použití masivního nasazení účinných a konkrétních nástrojů a bude pamatovat na skutečné vyrovnávání regionálních rozdílů, ocení to zejména 1,5 milionů obyvatel ze strukturálně nejpostiženějšího území České republiky – regionu Severozápad.

V současné době se České republice a Evropské komisi nabízí jedinečná šance naplnit proklamované principy kohezní politiky v době probíhajících závěrečných rozhovorů o konečné **podobě smluvních ujednání podpůrných dotačních programů pro plánovací období 2021 – 2027**, kdy bude kohezní politika EU hrát jednu ze zásadních podmínek pro budoucí spravedlivé rozdělování finančních prostředků, aby mohlo konečně dojít k naplnění jednoho ze základních cílů EU, a to k vyrovnání extrémních rozdílů mezi chudými a bohatými regiony.

Děkujeme a jsme s úctou,

Jan Horník
místopředseda Senátu Parlamentu ČR

Zbyněk Linhart
předseda výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí Senátu Parlamentu ČR

Přílohy:

- 1) *Prezentace „Zdecimovaný Severozápad“*
- 2) *Usnesení Senátu ke strukturálně postiženým/uhelným regionům:*
 - *Usnesení č. 418/2018*
 - *Usnesení č. 532/2018*
 - *Usnesení č. 514/2018*
 - *Usnesení č. 158/2019*
 - *Usnesení č. 134/2021*
 - *Usnesení č. 144/2021*
 - *Usnesení z 10. schůze ze dne 29.4.2021.*